

سورة التين

وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری

دانشگاه علم و هنر
وابسته به جهاد دانشگاهی

پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده (هنر و معماری)
گروه (پژوهش هنر)

عنوان:

شناخت تاثیر نقوش مرتبط با اسطوره های ایرانی بر روی آثار فلزی ساسانی

استاد راهنما:

دکتر ابوالقاسم دادور

استاد مشاور:

دکتر مجید رضا مقنی پور

تحقیق و نگارش:

زهرا محسنی

شهریور ماه ۱۳۹۳

تقدیم به

بهبانه های زندگی؛ پدر و مادر مهر؛
آنها که موهایشان سپید شد تا رو سفید باشم
و آن که وجودشان همه مهر است و حضورشان همه عشق

استاد بزرگوارم
او که عاشقانه آموخت مرا تا بیاموزم
و همه آنانی که دوستشان دارم

با سپاس از

پروردگار متعال که آثار قدرت او بر چهره روز روشن، تابان است و انوار حکمت او در دل شب تار، درفشان. آفریدگار که خویشتن را به ما شناساند و درهای علم را بر ما گشود و عمری و فرصتی عطا فرمود تا بدان، بنده ضعیف خویش را در طریق علم و معرفت بیازماید.

با نهایت تشکر و قدر دانی از استاد فرهیخته جناب آقای دکتر ابوالقاسم دادور که با راهنمایی ارزنده، مرا در اتمام و اکمال پایان نامه یاری رساندند و بدون مساعدت ایشان، این پروژه به نتیجه مطلوب نمی رسید.

با سپاس فراوان از استاد فرزانه، جناب آقای دکتر مجید رضا مقنی پور که با مشاوره ارزنده، مرا در اتمام پایان نامه یاری رساندند و بدون مساعدت ایشان، این پروژه به نتیجه مطلوب نمی رسید. با سپاس فراوان از استادان گرامی؛ جناب آقای دکتر طباطبایی و جناب آقای دکتر جعفری که زحمت داوری این رساله را متقبل شدند. باشد که این کوچکترین، بخشی از زحمات ایشان را سپاس گوئیم.

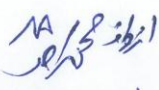

با امتنان بیکران از مساعدهای بی دریغ ریاست محترم دانشگاه؛ جناب آقای اشعاری امید اینکه با تحقیق هر چند ناچیز خود در پیشبرد اهداف فرهنگی و هنری کشورمان گامی برداشته و تا حدی نیازهای فرهنگی، هنری و اجتماعی جامعه خود را در جهت پیشرفتهای معنوی و اسلامی بر آورده سازم.

با تشکر خالصانه از همه عزیزانی که مرا در همه مراحل زندگی یاریگرند...

باسمه تعالی

شماره فرم: ۹	صور تجلسه دفاعیه پایان نامه دانشجوی دوره کارشناسی ارشد (ویرایش مهر ۱۳۹۲)	 وزارت علوم، تحقیقات و فناوری دانشگاه علم و هنر واسته به جهاد دانشگاهی مدیریت تحصیلات تکمیلی
شماره: ۹۳/۵/ت تاریخ: ۹۳/۰۶/۰۳ پیوست:		

جلسه دفاعیه پایان نامه تحصیلی خانم زهرا محسنی دانشجوی کارشناسی ارشد رشته پژوهش هنر به شماره دانشجویی ۹۱۱۳۴۴۰۱۹ تحت عنوان "شناخت تاثیر نقوش مرتبط با اسطوره های ایرانی بر روی آثار فلزی ساسانی" و تعداد واحد ۱۰ در تاریخ ۹۳/۰۶/۰۸ با حضور اعضای هیات داوران (به شرح ذیل) تشکیل گردید. پس از ارزیابی توسط هیات داوران، پایان نامه با نمره: به عدد ۱۹.۱۲۵ به حروف نوزده و یک و درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت.

عنوان	نام و نام خانوادگی	امضاء
استاد راهنما:	آقای ابوالقاسم دادور	
استاد مشاور:	آقای مجیدرضا مقنی پور	
متخصص و صاحب نظر داخلی:	آقای سید محمود طباطبایی هنزایی	
متخصص و صاحب نظر خارجی:	آقای محمد حسین جعفری نعیمی	

نام و نام خانوادگی نماینده تحصیلات تکمیلی دانشگاه (ناظر):

امضاء:

تعهدنامه

اینجانب **زهرا حسینی** دانشجوی دوره دکتری/کارشناسی ارشد رشته **ادبیات فارسی** دانشکده **ادبیات فارسی** دانشگاه علم و هنر تحت راهنمایی **دکتر سید الهام** متعهد می شوم:

- نتایج ارائه شده در این پایان نامه حاصل مطالعات علمی و عملی اینجانب بوده و مسئولیت صحت و اصالت مطالب مندرج را به طور کامل بر عهده می گیرم.
 - در خصوص استفاده از نتایج پژوهش های محققان دیگر به مرجع مورد نظر استناد شده است.
 - مطالب مندرج در این پایان نامه را اینجانب یا فرد دیگری به منظور اخذ هیچ نوع مدرک یا امتیازی تاکنون به هیچ مرجعی تسلیم نکرده است.
 - کلیه حقوق معنوی این اثر به دانشگاه علم و هنر تعلق دارد. مقالات مستخرج از پایان نامه، ذیل نام دانشگاه علم و هنر (Science and Art University) به چاپ خواهد رسید.
- حقوق معنوی تمام افرادی که در به دست آمدن نتایج اصلی پایان نامه تأثیرگذار بوده اند در مقالات مستخرج از رساله، رعایت خواهد شد

نام و امضا دانشجو

زهرا حسینی

تاریخ

۱۳۹۲، ۶، ۲۰

مالکیت نتایج و حق نشر

- کلیه حقوق معنوی این اثر و محصولات آن (مقالات مستخرج، برنامه های رایانه ای، نرم افزارها و تجهیزات ساخته شده) به دانشگاه علم و هنر تعلق دارد و بدون اخذ اجازه کتبی از دانشگاه قابل واگذاری به شخص ثالث نیست.
- استفاده از اطلاعات و نتایج این پایان نامه بدون ذکر مرجع مجاز نیست.

چکیده:

عهد ساسانی یکی از درخشان ترین ادوار هنر و صنایع ایران است که به اوج پیشرفت خود رسید. در این عصر حکاکی توسعه بیشتری داشت. شمار زیادی از نقش فلزات ساسانی، گونه ه ایی از مفاهیم اساطیری هستند که به معنای دینی، طالع یا برای دور کردن شر و بدی تعبیر می شوند. از آنجایی که نمادها و اسطوره ها برخاسته از نیازها و ویژگی های وجود بشر هستند در طول تاریخ دارای تحولات زیادی بوده اند

در این پروژه مطالعه ی چندین نمونه از فلزهای دوره ساسانی به روش توصیفی تحلیلی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت

نتایج حاکی از آن است که بیشتر این نمادها ابتدا در ذهن ناخودآگاه مردمانی ساطع شده که به تدریج تبدیل به ذهن خود آگاه گردیده است، که در همه ی انسان های آن جوامع مفاهیم و معانی همسان داشته است. مفاهیم این نمادها تبدیل به جادو و طلسم هایی گشته که معتقدان را از شر دیوان حفظ و یا درپناه و یاری ایزدان به اهدافشان نزدیک می کرده است. بنابر این نمادها بخش جدایی ناپذیر نقوش هنری دوره ساسانی هستند. باورهای اساطیری و دینی بخش لاینکفی از زندگی انسان بوده است. باورهای مذهبی این دوره بیشتر تحت آموزه های دینی اوستا شکل گرفته است. از آنجا که رابطه آئین، مذهب و نمودهای فرهنگی یک قوم به ویژه در اعصار باستان بسیار تنگاتنگ و غیر قابل اجتناب است، بنا براین خلق تصاویر و الگوهای هنری نمادین هنر عصر باستان را باید در اعتقادات مذهبی و باورهای آن روزگار جستجو نمود که در این پژوهش بر این تاکید گردیده است.

واژگان کلیدی:

نقوش، اسطوره، آثار فلزی، ساسانی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه.....
	فصل اول: کلیات تحقیق
۴	۱-۱- بیان مساله.....
۴	۱-۲- سوالات تحقیق.....
۴	۱-۳- فرضیه های پژوهش.....
۴	۱-۴- اهداف پژوهش.....
۴	۱-۵- ضرورت های پژوهش.....
۵	۱-۶- روش گردآوری مطالب.....
۵	۱-۷- روش تجزیه و تحلیل داده ها.....
۵	۱-۸- قلمرو تحقیق.....
۵	۱-۹- محدودیت ها و مشکلات تحقیق.....
۵	۱-۱۰- روش تحقیق.....
۵	۱-۱۱- پیشینه.....
	فصل دوم: اوضاع سیاسی و فرهنگی دوره ساسانیان
۹	۲-۱- قلمرو جغرافیایی دولت ساسانی.....
۱۰	۲-۲- فرهنگ و تمدن ساسانیان.....
۱۱	۲-۳- ایران در دوره ساسانی.....
۱۲	۲-۴- پیدایش دولت ساسانی.....
۱۳	۲-۴-۱- تاج گذاری اردشیر.....
۱۴	۲-۵- گاهشمار شاهنشاهان ساسانی.....
۱۵	۲-۶- تاریخ سیاسی ساسانی.....
۱۶	۲-۷- ادیان و مذاهب دوره ساسانی.....
۱۷	۲-۷-۱- مزدا پرستی.....
۱۹	۲-۷-۲- زروان پرستی.....
۲۰	۲-۷-۳- مانویت.....
۲۱	۲-۷-۴- آئین مزدک.....
	فصل سوم: اشاراتی به پیشینه فلز و فلزکاری در ایران و دوره ی ساسانی
۲۶	۳-۱- جایگاه هنر در دوره ساسانی.....
۲۷	۳-۲- معرفی هنر ساسانی.....
۲۹	۳-۳- ویژگی های طرح و نقوش دوره ساسانیان.....
۳۰	۳-۴- تاثیر متقابل هنر ساسانی بر هنر تمدن های هم عصر خود.....
۳۲	۳-۵- انواع آثار هنری سلسله ساسانی.....

۳۲ ۳-۵-۱- گچ بری
۳۷ ۳-۵-۲- مهر
۳۷ ۳-۵-۳- نقوش مهر ها
۴۰ ۳-۶- پیشینه فلز در ایران (از دوره نوسنگی تا دوره هخامنشیان)
۴۶ ۳-۷- پیشینه فلز در تاریخ ایران (از دوره هخامنشی تا دوره ساسانی)
۴۶ ۳-۷-۱- هخامنشی
۵۰ ۳-۷-۲- دوره اشکانیان
۵۲ ۳-۷-۳- دوره ساسانی
۵۵ ۳-۸- توصیف اشیای فلزی در دوره ساسانیان
۵۶ ۳-۹- تقسیمات مختلف شکل ظروف نقره ای ساسانی و تزئینات
۵۹ ۳-۱۰- سبک و تکنیک ساخت اشیای فلزی دوره ساسانیان
۶۰ ۳-۱۱- هنر مفرغ سازی ساسانی
۶۳ ۳-۱۲- تاج هاس ساسانی
۶۴ ۳-۱۳- مسکوکات ساسانی
	فصل چهارم: بررسی و طبقه بندی نمادهای اساطیری ایران بر روی فلزهای دوره ساسانی
۶۹ ۴-۱- اسطوره در لغت:
۷۰ ۴-۲- مفهوم اسطوره
۷۲ ۴-۳- چگونگی به وجود آمدن اسطوره شکل گیری اساطیر ایران
۷۳ ۴-۴- ارتباط اسطوره با باستان شناسی و تاریخ
۷۴ ۴-۵- منابع شناخت اساطیر ایران
۷۴ ۴-۶- نماد (symbol) در لغت
۷۵ ۴-۷- مفهوم نماد (symbol)
۷۶ ۴-۸- رابطه نماد و اسطوره
۷۷ ۴-۹- اسطوره در هنر ساسانی
۷۸ ۴-۱۰- نفوذ اساطیر غیر ایرانی در دوره ساسانی
۸۰ ۴-۱۱- مفاهیم اساطیری در فلزهای ساسانی
۸۱ ۴-۱۲- تاثیر مفاهیم اساطیری در فلزات ساسانی
۸۱ ۴-۱۳- بررسی و طبقه بندی نمادهای اساطیر ایران بر روی فلزات دوره ساسانی
	فصل پنجم: بررسی توصیفی - تحلیلی نقوش و اسطوره های موجود در آثار فلزی دوره ساسانیان
۸۷ ۵-۱- مطالعه و تحلیل نقوش حیوانی بر روی بشقاب های فلزی دوره ی ساسانی
۸۷ ۵-۱-۱- اسب: (Horse)
۸۹ ۵-۱-۲- ماهی (Fish)
۹۰ ۵-۱-۳- بز کوهی (Antelope)
۹۱ ۵-۱-۴- قوچ: (Stag)

- ۵-۲- مطالعه و تحلیل نقوش جانوری بر روی ابریق های فلزی دوره ی ساسانی ۹۳
- ۵-۲-۱- شیر: (Lion) ۹۳
- ۵-۳- مطالعه و تحلیل نقوش حیوانی موجود بر روی کوزه فلزی دوره ی ساسانی ۹۴
- ۵-۳-۱- گاو: (Bull) ۹۴
- ۵-۴- مطالعه و تحلیل نقوش پرنده بر روی بشقاب های فلزی دوره ی ساسانی ۹۶
- ۵-۴-۱- شاهین(عقاب) (FALCON) ۹۶
- ۵-۴-۲- طاووس: (PEACOCK) ۹۹
- ۵-۵- مطالعه و تحلیل اسطوره های حیوانی موجود بر روی بشقاب های فلزی دوره ی ساسانی ۹۹
- ۵-۵-۱- اسب بالدار ۹۹
- ۵-۶- مطالعه و تحلیل اسطوره های حیوانی موجود بر روی جام های فلزی دوره ی ساسانی ۱۰۰
- ۵-۶-۱- شیر بالدار ۱۰۰
- ۵-۷- مطالعه و تحلیل اسطوره های تطبیقی موجود بر روی جام های فلزی دوره ی ساسانی ۱۰۱
- ۵-۷-۱- همای شاخ دار و سیمرغ افسانه ای ۱۰۱
- ۵-۸- مطالعه و تحلیل اسطوره های تطبیقی موجود بر روی ابریق های دوره ی ساسانی ۱۰۲
- ۵-۸-۱- اژدها: (Dragon) ۱۰۲
- ۵-۹- مطالعه و تحلیل نقوش گیاهی موجود بر روی ابریق های فلزی دوره ی ساسانی ۱۰۳
- ۵-۹-۱- گل نیلوفر: (LOTUS) ۱۰۳
- ۵-۱۰- مطالعه و تحلیل نقوش گیاهی موجود بر روی ابریق های فلزی دوره ی ساسانی ۱۰۵
- ۵-۱۰-۱- کنگر: ۱۰۵
- ۵-۱۱- مطالعه و تحلیل اسطوره های گیاهی موجود بر روی گلدان فلزی دوره ساسانی ۱۰۶
- ۵-۱۱-۱- درخت زندگی ۱۰۶
- ۵-۱۲- مطالعه و تحلیل نقوش گیاهی موجود بر روی بشقاب های فلزی دوره ساسانی ۱۰۸
- ۵-۱۲-۱- خرما: (Cypress) ۱۰۸
- ۵-۱۳- مطالعه و تحلیل نقوش گیاهی موجود بر روی کاسه های فلزی دوره ی ساسانی ۱۰۹
- ۵-۱۳-۱- بلوط ۱۰۹
- ۵-۱۴- مطالعه و تحلیل اسطوره انسانی موجود بر روی بشقاب های فلزی دوره ی ساسانی ۱۱۰
- ۵-۱۴-۱- ورثرغنه (بهرام) (VERETHRAGHNA) ۱۱۰
- ۵-۱۴-۲- تیشتریه (TISHTRYA) ۱۱۰
- ۵-۱۴-۳- سروش (سرعوشه) (SRAOSHA) ۱۱۲
- ۵-۱۵- مطالعه و تحلیل اسطوره های انسانی بر روی ابریق های فلزی دوره ی ساسانی ۱۱۴
- ۵-۱۵-۱- آناهیتا (ARDVI SURA) ۱۱۶
- ۵-۱۵-۲- نماد آناهیتا ۱۱۷
- ۵-۱۶- مطالعه و تحلیل نقوش سماوی بر روی بشقاب فلزی دوره ی ساسانی ۱۱۹
- ۵-۱۶-۱- ماه ۱۱۹

فصل ششم: نتیجه گیری

۱۲۷	نتیجه گیری
۱۲۹	منابع و ماخذ
۱۲۹	مقالات فارسی
۱۲۹	کتب فارسی
۱۳۴	پایان نامه
۱۳۴	منابع اینترنتی
۱۳۴	کتب خارجی
۱۳۵	فهرست منابع تصویر

فهرست جداول

عنوان	صفحه
۱-۲: تبار نامه ساسانیان	۱۴
۳-۱- جدول کاربرد فلزات قیمتی و نیمه قیمتی از دوره نوسنگی تا دوره هخامنشیان	۴۵
۳-۲- جدول کاربرد فلزات از دوره هخامنشیان تا ساسانیان	۶۶
۴-۱-: جدول خدایان باستانی و مفاهیم مذهبی خدایان باستانی	۸۲
۴-۲: جدول نمادهای حیوانی و مفاهیم مذهبی حیوانی	۸۳
۴-۳-: جدول نمادهای گیاهی و مذهبی	۸۴
۴-۴-: نمادهای انتزاعی یا مونوگرام(هندسی)	۸۳
۴-۵-: جدول سماوی	۸۳
۴-۶-: جدول نماد طبیعی	۸۳
۵-۱-: شاپور دوم در حال شکار شیر	۸۹
۵-۲-: بشقاب با نقش شیری در حال شیر دادن دو بچه اش	۹۰
۵-۳-: بشقاب با نقش شاخه های درخت زندگی با دو بز کوهی بر پایه ی آن	۹۱
۵-۴-: بشقاب با نقش قوچ	۹۲
۵-۵-: ابریق با نقش دو شیر متقاطع	۹۴
۵-۶-: ناهید و مهر روی کوزه سیمین	۹۶
۵-۷-: بشقاب با نقش عقاب و زن	۹۸
۵-۸-: طاووس در میان حلقه گیاهی	۹۹
۵-۹-: بشقاب با نقش دو جوان با اسبان بالدار(پگاوس)	۱۰۰
۵-۱۰-: جام با نقش شیر بالدار	۱۰۱
۵-۱۱-: بشقاب نقره ای سنمرو	۱۰۲
۵-۱۲-: اژدها بالدار داخل مدالیون	۱۰۳
۵-۱۳-: ابریق با گل های نیلوفر در میان لوزی	۱۰۵
۵-۱۴-: ابریق با برگ گنگری بر گردن	۱۰۵
۵-۱۵-: انسان در حال چیدن از درخت انگور	۱۰۸
۵-۱۶-: بشقاب با نقش درخت مو بر بالای ضیافت شاهانه	۱۰۹
۵-۱۷-: کاسه گلها و بلوط در میان اشکال لوزی شکل	۱۰۹
۵-۱۸-: بشقاب شاپور دوم در حال شکار گراز	۱۱۲
۵-۱۹-: آناهیتا بر روی حیوان اساطیری	۱۱۴
۵-۲۰-: بشقاب با نقش خروس درون حلقه ی مقدس	۱۱۶
۵-۲۱-: بانوان رامشگر	۱۱۹
۵-۲۲-: بشقاب با نقش چهار گاو در حال کشیدن گردونه ی ماه(جام کلیموا)	۱۲۱

- ۵-۲۳- : جدول مشخصات نقش مایه های به کار رفته در آثار فلزی دوره ساسانی ۱۲۱
- ۵-۲۴- : جدول انتخاب نقوش، آنالیز شده ۱۲۲

فهرست منابع تصویر

صفحه

عنوان

- ۳-۱- نقش برجسته بیستون عهد هخامنشی (گیرشمن، ۱۳۷۱: ۱۲) ۲۸
- ۳-۲- برجسته کاری عهد ساسانی در نقش رستم (نزدیک تخت جمشید) (گیرشمن، ۱۳۷۱: ۲۸) ۲۸
- ۳-۳- قطعاتی از تزینات گچ بری در معماری انسانی (گدار، ۱۳۷۷: ۱۲۹) ۳۳
- ۳-۴- قطعاتی از تزینات گچ بری در معماری انسانی (گیرشمن، ۱۳۵۰: ۱۲۵) ۳۳
- ۳-۵- بیشاپور، شاخ و برگ های زینتی بر طاق های تالار بزرگ کاخ (نیمه دوم سده سوم میلادی) (گیرشمن، ۱۳۵۰: ۱۲۵) ۳۳
- ۳-۶- قطعاتی از تزینات گچ بری با نقوش هندسی و گیاهی (کرتیس، ۱۳۷۳: ۱۴۸) ۳۳
- ۳-۷- نمونه هایی از نقوش گیاهی در گچ بری های ساسانی (سامی، ۱۳۴۲: ۲۳) ۳۴
- ۳-۸- چهار ترخان صحنه شکار پیروز شاه (سده پنجم میلادی) موزه فیلادلفی (کرتیس، ۱۳۷۳: ۱۴۸) ۳۵
- ۳-۹- تیسفون- لوحه از گچ برهای تزئینی- موزه برلین (سامی، ۱۳۴۲: ۲۳) ۳۵
- ۳-۱۰- نقش انار در گچ بری ساسانی (سامی، ۱۳۴۲: ۲۳) ۳۵
- ۳-۱۱- بال گسترده با کتیبه پهلوی (ایران) (گیرشمن، ۱۳۵۰: ۱۰۰) ۳۶
- ۳-۱۲- نقش گراز در میان قاب گرد با مروارید (سده ۵-۶ میلادی) - موزه تهران (سامی، ۱۳۴۲: ۲۳) ۳۶
- ۳-۱۳- تیسفون- نقش خرس (سده ششم میلادی)، موزه برلین (گیرشمن، ۱۳۵۰: ۱۰۰) ۳۶
- ۳-۱۴- سواری که بامار چند سر می جنگد (سامی، ۱۳۴۲: ۹۳) ۳۸
- ۳-۱۵- سنگ محکوک- شکارچی، سوار کار، صحنه تاج بخشی ایزدی (موزه بریتانیا، ارمیتاژ، کتابخانه ملی پاریس) (سامی، ۱۳۴۲: ۲۹) ۳۸
- ۳-۱۶- سنگ محکوک- ایزد آتش بر روی آتشدان- کتابخانه ملی پاریس (سامی، ۱۳۴۲: ۲۳) ۳۸
- ۳-۱۷- مهر با تصویر یکی از بزرگان (موزه بریتانیا) (سامی، ۱۳۴۲: ۱۳) ۳۹
- ۳-۱۸- نگین منسوب به قباد یکم، نیم تنه شاه (سده ۶-۵ میلادی) کتابخانه ملی پاریس (سامی، ۱۳۴۲: ۵۳) ۳۹
- ۳-۱۹- میترا و اسب بالدار (سامی، ۱۳۴۲: ۲۳) ۴۰
- ۳-۲۰- سنگ محکوک- غزال دوسر، پنج آهو که یک سر دارند- ایزد سه سر، خط رمزی تزئینی (موزه بریتانیا و کتابخانه ملی پاریس) (گیرشمن، ۱۳۵۰: ۱۷۶) ۴۰
- ۳-۲۱- اثر مهرهای ساسانی بر روی گل مهر (سده های ۶-۷ میلادی) (گیرشمن، ۱۳۵۰: ۱۰۰) ۴۰

- ۲۲-۳ - خنجر مسین، ۱۵۰۰ ق.م دامغان (احسانی، ۱۳۶۸: ۴) ۴۱
- ۲۳-۳ - تبر های دسته دار مفرغی لرستان - مجموعه خصوصی پاریس
(احسانی، ۱۳۶۸: ۱۸) ۴۲
- ۲۴-۳ - لگام اسب از مفرغ، لرستان - موزه بریتانیا (احسانی، ۱۳۶۸: ۲۱) ۴۲
- ۲۵-۳ - زیور آلات با سنگهای جواهری، تپه سیلک (دوره چهارم) (نگهبان، ۱۳۸۷: ۳۰۵) ۴۲
- ۲۶-۳ - دو گردنبند طلا و مهرهای سنگی، حسنلو (غیبی، ۱۳۸۷: ۱۰۰) ۴۳
- ۲۷-۳ - زینت مربوط به زین و یراق اسب - موزه تهران (گیرشمن، ۱۳۷۱: ۲۹۱) ۴۳
- ۲۸-۳ - بشقاب بزرگ نقره و طلا - موزه تهران (گیرشمن، ۱۳۷۱: ۱۰۹) ۴۴
- ۲۹-۳ - غلاف خنجر از طلا، موزه بریتانیا (گیرشمن، ۱۳۷۱: ۱۲۹) ۴۴
- ۳۰-۳ - گنجینه جیحون - گردونه چهار اسبه - موزه بریتانیا (ماری کخ، ۱۳۷۷: ۲۵۹) ۴۷
- ۳۱-۳ - دستبند مرصع به سنگهای جواهری، هخامنشیان (ماری کخ، ۱۳۷۷: ۲۵۹) ۴۷
- ۳۲-۳ - گوشواره مرصع به سنگهای گرانبها (ماری کخ، ۱۳۷۷: ۲۶۰) ۴۸
- ۳۳-۳ - گوشواره مرصع به سنگهای گرانبها (ماری کخ، ۱۳۷۷: ۲۶۰) ۵۱
- ۳۴-۳ - سگک کمر بند طلا مزین به یاقوت و عقیق (غیبی، ۱۳۸۷: ۱۹۶) ۵۱
- ۳۵-۳ - گوشواره مرصع به لعل، اشکانی (فریه، ۱۳۷۴: ۱۹۰) ۵۱
- ۳۶-۳ - گردنبند زرین با نگین عقیق (موزه رضا عباسی) (غیبی، ۱۳۸۷: ۱۸۹) ۵۱
- ۳۷-۳ - الف) آویز زرین مرصع به یاقوت زعفرانی (سده ۴ میلادی) موزه ویسبارن
ب) ظرفی زرین با تزئین کریستال سنگی، موزه لوور (گیرشمن، ۱۳۵۰: ۲۱۶) ۵۳
- ۳۸-۳ - آویز به شکل گراز، مجموعه شخصی (گیرشمن، ۱۳۵۰: ۲۱۶) ۵۳
- ۳۹-۳ - جام خسرو یکم معروف به (تاس سلیمان) - کتاب خانه ملی پاریس
(پوپ، ۱۳۷۸: ۲۰۳) ۵۴
- ۴۰-۳ - گوشواره طلا و مروارید مکشوفه سیراف (هرمان، ۱۳۷۳: ۱۵۳) ۵۴
- ۴۱-۳ - جامهای زرین مشبک و مرصع به جواهر (پوپ، ۱۳۸۲: ۲۵۰) ۵۴
- ۴۲-۳ - جام خسرو ارمیتاژ (دادور و منصوری، ۱۳۸۵: ۱۳۴) ۵۶
- ۴۳-۳ - تنگ های مفرغی، نقش اسلامی، نقش سیمرغ (www.flickr.com) ۵۶
- ۴۴-۳ - تنگ مفرغی - ریختگی (ساسانی) موزه مترو پولیتن (پوپ، ۱۳۸۰: ۳۴) ۶۱
- ۴۵-۳ - ظرف بخور به شکل کبوتر - مفرغی - موزه برلین (گدار، ۱۳۷۷: ۱۲۹) ۶۲
- ۴۶-۳ - ظرف بخور به شکل اردک - مفرغی - موزه ارمیتاژ
(سرافراز و فیروزمندی، ۱۳۸۴: ۱۳۴) ۶۲
- ۴۷-۳ - تنگ برنزی کنده کاری شده با لوله ای به شکل خروس (گدار، ۱۳۷۷: ۱۲۹) ۶۲
- ۴۸-۳ - تنگ مفرغی با نقش طاووس، موزه ارمیتاژ (گدار، ۱۳۷۷: ۱۲۹) ۶۲
- ۴۹-۳ - الف) ساغر برنزی با نقش نوازنده ب) ساغر برنزی با نقش حیوانات خیالی
(پوپ، ۱۳۸۰: ۳۴) ۶۳
- ۵۰-۳ - تاج های پادشاهان ساسانی (هیلتز، ۱۳۸۸: ۱۰۹) ۶۴
- ۱-۵ - شاپور دوم در حال شکار شیر (گیرشمن، ۱۳۵۰: ۲۱۲) ۶۴

- ۹۰-۵-۲- بشقاب با نقش شیری در حال شیر دادن دو بچه اش (Harper,1987.101).....
- ۹۱-۵-۳- بشقاب با نقش شاخه های درخت زندگی با دو بز کوهی بر پایه ی آن
(گانتر و جت، ۱۳۸۳: ۱۷۷).....
- ۹۲-۵-۴- بشقاب با نقش قوچ (گانتر و جت، ۱۳۸۳: ۱۷۷).....
- ۹۴-۵-۵- ابریق با نقش دو شیر متقاطع (دادور و منصورى، ۱۳۸۵: ۱۳۰).....
- ۹۶-۵-۶- ناهید و مهر روی کوزه سیمین (دادور و منصورى، ۱۳۸۵: ۱۳۲).....
- ۹۸-۵-۷- بشقاب با نقش عقاب و زن (زمانى، ۱۷۲: ۲۵۳۵).....
- ۹۹-۵-۸- طاووس در میان حلقه گیاهی www.heritagmuseum.org ().....
- ۱۰۰-۵-۹- بشقاب با نقش دو جوان با اسبان بالدار (پگاسوس) (فریه، ۱۳۸۳: ۳۱).....
- ۱۰۱-۵-۱۰- جام با نقش شیر بالدار (کرتیس، ۱۳۷۳: ۲۴).....
- ۱۰۲-۵-۱۱- بشقاب نقره ای سنمرو (Ibid;146).....
- ۱۰۳-۵-۱۲- ازدها بالدار داخل مدالیون (گانتر و جت، ۱۳۸۳: ۱۷۷).....
- ۱۰۵-۵-۱۳- ابریق با گل های نیلوفر در میان لوزی (گانتر، ۱۳۸۳: ۵۷).....
- ۱۰۵-۵-۱۴- ابریق با برگ گنگری بر گردن (گانتر، ۱۳۸۳: ۵۷).....
- ۱۰۸-۵-۱۵- انسان در حال چیدن از درخت انگور (گانتر، ۱۳۸۳: ۵۷).....
- ۱۰۹-۵-۱۶- بشقاب با نقش درخت مو بر بالای ضیافت شاهانه (گانتر، ۱۳۸۳: ۵۷).....
- ۱۰۹-۵-۱۷- کاسه گلها و بلوط در میان اشکال لوزی شکل (www.flickr.com).....
- ۱۱۲-۵-۱۸- بشقاب شاپور دوم در حال شکار گراز (گانتر و جت، ۱۳۸۳: ۱۴۵).....
- ۱۱۴-۵-۱۹- آناهیتا بر روی حیوان اساطیری (www.flickr.com).....
- ۱۱۶-۵-۲۰- بشقاب با نقش خروس درون حلقه ی مقدس (ibid,46).....
- ۱۱۹-۵-۲۱- بانوان رامشگر (گانتر، ۱۳۸۳: ۵۷).....
- ۱۲۱-۵-۲۲- بشقاب با نقش چهار گاو در حال کشیدن گردونه ی ماه (جام کلیموا)
(پوپ و اکرم، ۱۳۸۷: ۸۷۹).....

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۲۴	۱-۲ - دین دوره ی ساسانی

فهرست نقشه ها

۱۰	نقشه شماره ۱-۲- : قلمرو امپراطوری ساسانیان (میر باقری فرد و دیگران، ۱۳۸۸: ۳۸۰).....
۱۱	نقشه شماره ۲-۲- : ویرانه های تاریخی و آثار باستانی در دوره ساسانیان (www.wikipedia.com).....

مقدمه:

دنیای باستان دنیایی است بس مرموز و پیچیده که دستیابی به برخی از اطلاعات راجع به آن تقریباً امری ناممکن و دشوار به نظر می‌رسد. برای آشنایی با جوامع باستانی و مطالعه آن ناگزیرم هر دوره را در زمینه خاص مورد مطالعه قرار دهم تا بتوانم به نتیجه‌ای مطلوب و منطقی دست یابم.

بدیهی است اساطیر به عنوان بخشی از باورهای بشر نقش مهمی در جوامع گذشته ایفا نموده‌اند. در جوامع باستانی اسطوره بنیان زندگی اجتماعی و فرهنگی آن جامعه محسوب شده است. در واقع اسطوره عبارت است از تکامل یک واقعه ابتدائی و حادثه اصلی که در آن شخص مادی یا پهلوی زورمند کارهای فوق‌عادت انجام می‌دهد. تا آنکه رفته رفته به صورت یک افسانه عجیب و غریب در می‌آید. همه جا نام پهلوان توام با یک مفهوم سحر انگیز تکرار می‌شود و سپس در اطراف سیمای او هاله‌ای از اقدام مذهبی نقش می‌بندد و نهایتاً ماهیتی ماوراءالطبیعی می‌یابد.

از منظر دیگر می‌توان اسطوره را برخورد انسان با عوامل و حوادث طبیعی دانست که همواره به دنبال یافتن علتی وجودی برای آنها بوده و چون در یافتن علت ناکام می‌ماند آن را به نحوی که حالت تقدس آمیز پیدا می‌کند توجیه می‌نماید. با ظهور شخصیت‌های دینی و معنوی در دنیای باستان و پیاده نمودن اعتقادات و اساطیر در قالب کتاب دینی، چهار چوب خاص و منطقی این آراء عقاید مردم تدوین گردید. از جمله این کتب، اوستا یکی از کهن‌ترین کتب معنوی جهان است.

در کتب اوستا در قسمتی از آن با نام یشت‌ها به موجودات ایزدان، فرشتگان و شخصیت‌های اساطیری درین ایرانی برخورد می‌کنیم که هر کدام بهترین نحو مورد توصیف قرار گرفته‌اند.

بدیهی است در میان ادوار تاریخی ایران باستان، جامعه دوره ساسانی به این لحاظ که رد پای اساطیر و موجودات اساطیری را بهتر می‌توان در آن پیگیری نمود بسیار حائز اهمیت است.

ساسانیان اعتقادات اساطیری خود را روی آثار مختلف هنری بر جای گذاشته‌اند که از جمله می‌توان به مهرها، ظروف فلزی و ... اشاره نمود.

لازمه شناخت این مفاهیم همانا مراجعه به متون دینی بر جای مانده شامل اوستا؛ مینوی خرد و بند هس می‌باشد و از آنجایی که در دوره ساسانی می‌توان علائم حضور اساطیر بیگانه را نیز مشاهده نمود، با مطالعه منابع معتبر به باز شنای آنها پرداخته شود تا گامی هر چند کوچک در زمینه شناخت باورها و اعتقادات جامعه و دوره پر شکوه ساسانی برداشته شود.

این پایان نامه در شش فصل به طور مفصل به تبیین اهداف و ضرورت‌های طرح و دستیابی به پاسخ سوالات و اثبات فرضیه‌ها پرداخته است. به همین منظور در فصل اول پایان نامه، کلیات طرح تحقیق گنجانده شده است. همچنین ادبیات و مبانی نظری پژوهش، فصل دوم نگاهی مختصر در موقعیت جغرافیایی، سیاسی، مذهبی و تاریخی دوران ساسانیان و اشاراتی به پیشینه فلزکاری در ایران و دوره ساسانی دارد که از مباحث فصل سوم می‌باشد. در فصل چهارم به بررسی اسطوره و رابطه بین آن و نماد، با مطالعه کتابخانه‌ای وسیع به معرفی اساطیر و نقوش نمادین آنها بر روی فلزات اختصاص یافته است. و فصل پنجم بررسی توصیفی-تحلیلی نقوش و اسطوره‌های پرداخته‌ام در نهایت نتیجه‌گیری

در این پایان نامه آورده شده است. لازم به ذکر است با توجه به گستردگی مباحث پایان نامه جهت توضیحات بیشتر در برخی از قسمتهای نوشتار، مطالبی در پی نوشت با حروف لاتین در متن اعمال شده است. همچنین تصاویر و جداول و نمودارهای مرتبط با موضوعات متن به صورت جداگانه جهت نیل به اهداف پژوهش با رعایت مآخذ آنها استفاده شده است. نوع ارجاعات متنی از نوع درون متنی است که این امر در پژوهش اعمال شده است. امید است این پایان نامه راهگشای تحقیقاتی جامع تر در جهت شناخت بیشتر از باورها و اعتقادات گذشتگانمان باشد تا از این طریق داستان های پنهان در پس پرده ی آنها نیز از گزند فراموشی محفوظ ماند.

فصل اول

کلیات